

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2025

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF NAMANGAN STATE UNIVERSITY

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

ILMIY AXBOROTNOMASI

Bosh muharrir

Kirgizbayev Abdugaffor
Karimjonovich
tarix fanlari doktori, professor

Mas'ul muharrir

Nazarov Abdug'afkor
Abdujabborovich, geografiya
fanlari doktori, professor

Mas'ul muharrir o'rinbosari

Ergashev Bobirjon Bahodirovich
pedagogika fanlari doktori,
dotsent

Texnik muharrir

Xoshimov Sardorbek
Nozimjon o'g'li

"NamDU ilmiy axborotnomasi
– Научный вестник НамГУ"
2019-yildan boshlab O'zbekiston
Respublikasi Oliy attestatsiya
komissiyasi Rayosati qarori
bilan quyidagi fan sohalari
bo'yicha OAKning
dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya
etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga
kiritilgan.

01.00.00-Fizika-matematika
fanlari (14)

02.00.00-Kimyo fanlari (18)

03.00.00-Biologiya fanlari (17)

09.00.00-Falsafa fanlari (24)

10.00.00-Filologiya fanlari (26)

13.00.00-Pedagogika
fanlari (30)

"NamDU ilmiy axborotnomasi –
Научный вестник НамГУ"

Tahrir hay'ati a'zolari

Fizika-matematika fanlari

Xatamov Nosirjon Muydinovich, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Abdulazizov Baxromjon Toshmurza o'g'li, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Sattarov Iskandar Abu-aliyevich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Mavlyanov Hasan Yusupovich, fizika- matematika fanlari nomzodi, dotsent
Jalolov Ravshan Maxmudjonovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Dexqonov Farrux Nuriddin o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Davlatov Abror Borijon o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Mamadaliyev O'ktam Xasanboyevich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Kimyo fanlari

Abdullayev Shavkat Vaxidovich, kimyo fanlari doktori, professor
Sultonov Boxodir Elbekovich, kimyo fanlari doktori, professor
Karimov Abdurashid Musaxonovich, kimyo fanlari doktori, professor
Doliyev G'olibjon Alisherovich, texnika fanlari doktori, professor
Rasulov A'zamjon Avazjonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Mamajanov G'ulomjon Odiljonovich, texnika fanlari nomzodi, dotsent

Biologiya fanlari

Tojibayev Komiljon Sharobiddinovich, biologiya fanlari doktori, professor, akademik
Dexqonov Davron Burxonovich, biologiya fanlari doktori, dotsent
Batoshov Avazbek Risqulovich, biologiya fanlari doktori, professor
Komilov Doniyor Jo'rayevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
Egamberdiyev Mehmonjon Xudoyberdiyevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Imomov Otabek Normurzayevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Xoshimov Xushbaxt Rustamjon o'g'li, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Texnika fanlari

Ataxanov Shuhrat Nuriddinovich, texnika fanlari doktori, professor
Dadaxanov Musoxon Xoshimxonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Boltibayev Shuxratjon Komiljanovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent

Qishloq xo'jaligi fanlari

Sulaymonov Inomjon Jamoldinovich, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, dotsent
Turg'unov Muzaffar Mirzaraxmatovich, qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha falsafa doktori

Tarix fanlari

Rasulov Abdullajon Nuriddinovich, tarix fanlari doktori, professor
Dexkanov Narimon Burxonjonovich, siyosiy fanlari doktori, professor
Haydaraliyev Shuhrat Abdulazizovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Madraximov Zoxid Sharofovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Xalmuratov Baxtiyor Rejvaliyevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Erqo'ziyev Anvarjon Ashurovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
To'xtabayev A'zamjon Sharipxo'jayevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Iqtisodiyot fanlari

Sirojiddinov Kamoliddin Ikromiddinovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Imomov Rustamjon Narzullayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Baymirzayev Dilmurod Nematovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Yoqubjonova Xulkaroy Yoqubovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Falsafa fanlari

Talabov Baxriddin Alijanovich, falsafa fanlari doktori, professor
Jo'rayev Ro'zimat To'xtasinovich, siyosiy fanlari doktori, professor

jurnali O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining 17.05.2016-yildagi 08-0075 -raqamli guvohnomasi hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA) tomonidan 2020-yil 29-avgust kuni 1106-sonli guvohnomaga binoan chop etiladi. "NamDU Ilmiy Axborotnomasi" elektron nashr sifatida xalqaro standart turkum raqami (ISSN-2181-1458) ga ega.

Ilmiy axborotnomaning 2025-8-soni NamDU Muvofiqlashtiruvchi Kengashining 2025-yil 12-sentabrdagi 10-sonli yig'ilishida muhokama qilinib, ilmiy to'plam sifatida chop etishga tavsiya etilgan (Bayonnoma № 10). Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi. Jurnal har oyda o'zbek, rus va ingliz tillarida elektron shaklda chop etiladi.

Maqolalar quyidagi rasmiy web sahifa orqali qabul qilinadi:

journal.namdu.uz

Tahririyat manzili:
Namangan shahar, Boburshox ko'chasi, 161-uy
e-mail: science@namdu.uz

Gaffarova Gulchehra Gulamjanovna, falsafa fanlari doktori, professor
Habibullayev Ma'rufjon Odiljon o'g'li, falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori

Filologiya fanlari

Uluqov Nosirjon Muxammadaliyevich, filologiya fanlari doktori, professor
Dosbayeva Nargiza Turg'unpo'latovna, filologiya fanlari doktori, professor
Qo'ziyev Umidjon Yandashaliyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent
Siddiqov Qosimjon Abilovich, filologiya fanlari nomzodi, professor
Darvishov Ibroxim O'rmanovich, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Tojiboyev Ilxomjon Usmonovich, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
Abdurazzoqov Eldor G'ofirjonovich, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
Yuldashev Otabek Toshpulat o'g'li, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Salijodjayeva Xavasxon Zakirjanovna, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Mamadjanova Nozima Adxamovna, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Geografiya fanlari

Jumaxanov Shavkatjon Zairjanovich, geografiya fanlari doktori, dotsent
Abdurahmanov Soxibjon Turdaliyevich, geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Kamolov Baxtiyor Xasanboyevich, geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Raximov Abror Anvarjonovich, geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Alimdjanov Nozimjon Nimadjanovich, geografiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Pedagogika fanlari

Kadirov Xayot Sharipovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Uluxujayev Narzulloxon Ziyovuddinovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Hamidova Muxayyoxon Obidovna, filologiya fanlari nomzodi, professor
Misirov Sohibjon Abdupattayevich, pedagogika fanlari doktori, professor
Djurayev Akbar Salimovich, pedagogika fanlari doktori, dotsent
Qambarov Musoxon Muxtorovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Urinov Bahrom Jamoliddinovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Toshibekova Munajat Xoshimovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Rashidova Nodira Habibullayevna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Sarimsakova Dilafruz Muhammadjonovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Tibbiyot fanlari

Abdullayev G'ofurjon Rahimjanovich, biologiya fanlari doktori, professor
Nurmatov Yodgormirza Xatammirzayevich, tibbiyot fanlari doktori
Abdullayev Ulug'bek Ubaydullayevich, tibbiyot fanlari nomzodi
Mirzaolimov Mirzohid Mirzavaliyevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Sotsiologiya fanlari

Maxkamov Qodirjon Odiljonovich, Sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sodirjonov Muxriddin Maxamadaminovich, Sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Mirzaaxmedov Xurshid Abdurashidovich, Sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

**NAMANGAN DAVLAT
UNIVERSITETI**
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2025-9]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

13.00.00-PEDAGOGIKA
journal.namdu.uz
PEDAGOGICAL

Achilov Telman Sa'dullayevich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Jismoniy madaniyat fakulteti dekani (PhD) dotsent

JISMONIY TARBIYA FANIDA MILLIY G'OYA VA VATANPARVARLIKNI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION PEDAGOGIK MODEL

Annotatsiya. Maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va tayyorlash modelini yaratish bilan bog'liq muammolar haqida so'z borib, maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jismoniy tarbiya o'qituvchisi muhim rol o'ynashi ochib berilgan. Shuning uchun maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini kasbiy tayyorlashning bir jihati (vatanparvarlik ruhida tarbiyalash) ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, ta'lim, vatanparvarlik tarbiyasi, jismoniy tarbiya, kasbiy tayyorgarlik, o'qituvchining tayyorgarligi.

Ачилов Тельман Саъдуллаевич

Декан факультета физической культуры Чирчикского государственного педагогического университета,
доцент (кандидат педагогических наук)

ИННОВАЦИОННАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ И ПАТРИОТИЗМА В ПРЕДМЕРЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. В статье говорится о важных проблемах, связанных с созданием модели воспитания и подготовки будущих учителей физической культуры в духе патриотизма, и большую роль в воспитании школьников в духе патриотизма играет учитель физической культуры, раскрытый. Поэтому в статье рассматривается один из аспектов профессиональной подготовки будущего учителя физической культуры (воспитание в духе патриотизма).

Ключевые слова: патриотизм, воспитание, патриотическое воспитание, физическое воспитание, профессиональная подготовка, подготовка учителей.

Achilov Telman Sa'dullayevich

Dean of the Faculty of Physical Culture, Chirchik State Pedagogical University, Associate Professor (PhD)

INNOVATIVE PEDAGOGICAL MODEL FOR SHAPING NATIONAL IDEA AND PATRIOTISM IN PHYSICAL EDUCATION

Annotation. The article talks about the important problems associated with the creation of a model of education and training of future physical education teachers in the spirit of patriotism, and a teacher of physical culture plays an important role in educating schoolchildren in the spirit of patriotism. disclosed. Therefore, the article considers one of the aspects of the professional training of the future teacher of physical culture (education in the spirit of patriotism).

Key words: patriotism, education, patriotic education, physical education, professional training, teacher training.

Tadqiqot maqsadi: bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish modelini asoslash.

Natijalar. Tadqiqotning dastlabki bosqichida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligining haqiqiy holati aniqlanadi. Bu holat ularning ushbu turdagi faoliyatga tayyorligini shakllantirish modelini ishlab chiqishga imkon berdi. Modelda

sub'ektlar, maqsadlar, mazmun va faoliyat, natijalar kabi bloklar mavjud. U shaxsiy, madaniy, aksiologik, kompetentsiya yondashuvlari tushunchalarini hisobga oladi va quyidagi bosqichlar bo'yicha amalga oshiriladi: motivatsion, kognitiv va reflektiv, ularning har biri o'z mazmuni, shakllari va usullariga ega.

Ushbu modelni amalga oshirish bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirishga olib kelishi isbotlangan. Mezon va

xususiyatlar aniqlanadi. Belgilangan mezon va xususiyatlarga ko'ra, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining ko'rsatilgan faoliyat turiga - past, o'rta, yuqori - tayyorgarligini shakllantirish darajalari asoslanadi. Pedagogika oliy o'quv yurtlarining o'quv jarayonida model samarali ekanligini tajriba yo'li bilan isbotladik.

Kirish. O'zbekiston jamiyatida sodir bo'layotgan dinamik butun jahon integratsiyasi va millatning shakllanishi yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash. O'zbekiston mustaqilligi va hududiy yaxlitligini himoya qilish bo'yicha konstitutsiyaviy burchlarini bajarishga ijobiy munosabatni shakllantirish zarurligini keltirib chiqardi. Butun jamiyatimizning taqdiri yoshlarning fuqarolik va vatanparvarlik pozitsiyasi va tarbiyasiga, ularning faol fuqarolik va siyosiy pozitsiyasiga, axloqiy va ma'naviy qadriyatlariga bog'liq. Mamlakatimizda yoshlarni tarbiyalash konsepsiyasini ishlab chiqishda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shunday qilib, o'zbek xalqining ma'naviy, milliy-madaniy holatini tiklash zarurati, har bir fuqaroning milliy ongini shakllantirishga bo'lgan ehtiyojini qondirish va o'zbek yoshlarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun sharoit yaratish g'oyasi amalga oshiriladi.

"Vatanparvarlik" tushunchasi milliy g'urur va Vatanga muhabbat, uni himoya qilishga tayyorlik sifatida qat'iy qabul qilinadi. Keng ma'noda vatanparvarlik insonning axloqiy va ma'naviy fazilati, mafkuraviy xususiyati, uning yashashining axloqiy tamoyili sifatida qaraladi [1]. Vatanparvarlikni o'rgatish haqiqatan ham muhim rol o'ynashi mumkin va bu vatanparvarlikni fuqarolik fazilati deb qarash yoki qaramasligidan va maktablarda vatanparvarlikni targ'ib qilishdan maqsad qonuniymi yoki yo'qligidan qat'i nazar, haqiqatdir [2].

O'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlash deganda, ijtimoiy vazifasini saqlash va o'tkazishdan iborat bo'lgan yaxshi ma'lumotli va yuqori madaniyatli shaxsni shakllantirish uchun shaxsni tarbiyalashga qaratilgan maqsadli, tashkil etilgan tizimli jarayon, jismoniy tarbiya va sport sohasidagi xalqning milliy qadriyatlari va an'analari tushuniladi [3].

Asosiy qism. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun tayyorlash natijasi uning yuqorida aytib o'tilgan faoliyatga tayyorligidir. Biz bu tushunchani murakkab birlik, shaxsning ajralmas xususiyati, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga ijobiy turtki bo'lgan bo'lajak mutaxassisning o'rta maktab o'quvchilari bilan vatanparvarlik-tarbiyaviy faoliyatiga nazariy va amaliy tayyorgarligi natijasi sifatida qaraymiz. Ushbu jarayonni takomillashtirish maqsadida biz model ishlab chiqdik va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish jarayonini sinovdan o'tkazdik.

Bo'lajak o'qituvchilarning umumta'lim maktablari o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligini shakllantirish jarayoni samaradorligi nazorat (68 nafar o'quvchi) va eksperimental (66 nafar o'quvchi) guruhlarida kasbiy tayyorgarlik darajalarini taqqoslash yo'li bilan o'rganildi. Talabalarining kasbiy tayyorgarligining xususiyatlari belgilangan mezon va omillar asosida ajratildi. Ushbu omillarning sifat tahlili ham eksperimental, ham nazorat guruhlarida o'tkazildi. Taqqoslash natijalari bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish jarayonining ishlab chiqilgan modeli samaradorligini baholash imkonini berdi.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik tarbiyasiga tayyorlash tarkibiy qismlarining shakllanish darajasini tekshirish uchun ma'lum mezonlar asoslab berildi va ularning ko'rsatkichlari aniqlandi: shaxsiy motivatsiya (ko'rsatkichlar: kasbiy motivatsiya, kasbiy jihatdan muhim xususiyatlar (qahramonlik, fidoyilik, O'zbekiston Konstitutsiyasi va uning qonunlariga rioya qilish, fuqarolik va ijtimoiy hayotda ishtirok etish, faol fuqarolik); mazmunga asoslangan (indekslar: kasbiy va psixologik-pedagogik bilimlar); faoliyatga asoslangan (ko'rsatkichlar: o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ko'nikmalari, ta'lim va sport tadbirlarini o'tkazishdan manfaatdor bo'lish va ommaviy tadbirlar) va ularning shakllanish darajalari (past, o'rta, yuqori).

Pedagogik tadqiqotning maqsadi mutaxassislikni olishning yakuniy bosqichida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorlik darajasini aniqlash edi. Nazorat guruhi o'quvchilarini o'qitish standart metodlar bo'yicha olib borildi, tajriba guruhi talabalarini o'qitish pedagogik shart-sharoitlar va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining vatanparvarlik tarbiyasiga tayyorgarligini shakllantirish modelini o'z ichiga oldi.

Eksperimental ish quyidagi uch bosqichda amalga oshirildi:

1. *Motivatsion bosqich.* Talabalarda vatanparvarlik tarbiyasiga aksiologik munosabatni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Bo'lajak o'qituvchining vatanparvarlik tarbiyasiga tayyorgarligini shakllantirishning ushbu bosqichining vazifasi o'rta maktab o'quvchilari bilan vatanparvarlik tarbiyasi ishining motivlarini aniqlash, jismoniy tarbiya o'qituvchisi sifatida shaxsiy tarbiyaviy salohiyatni ro'yobga chiqarish uchun shaxsiy fazilatlarini oshirishdir.

2. *Kognitiv bosqich.* Maqsad talabalarda vatanparvarlik tarbiyasining ahamiyati to'g'risida tushunchalarni shakllantirish: vatanparvarlik tarbiyasining mazmuni, shakllari, usullari, tamoyillarini o'rganish, o'quvchilarni o'quv-tarbiyaviy ish bilan

tanishtirish maqsadida shaxsiy tajribani boyitish. O'rta ta'lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasining mazmuni va tuzilishini o'quvchilarga yetkazish vazifasi qo'yildi.

3. *Refleksiv va baholash bosqichi.* Maqsad - o'quvchilarning amaliy mashg'ulotlar va maktab amaliyotidagi faoliyati orqali o'quv jarayoniga jalb qilishga qaratilgan faoliyati.

Rasmiy eksperiment yakunida eksperimental va nazorat guruhlari talabalari o'rtasida o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorlik darajalari bo'yicha taqqoslash o'tkazildi.

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

- o nazariy, falsafiy, madaniy, sotsiologik, psixologik, pedagogik manbalarni tahlil qilish, qonun hujjatlari va me'yoriy hujjatlar, o'quv-metodik hujjatlar (mutaxassislik dasturi, fan dasturi, maktab amaliyoti dasturi), modellashtirish; diagnostikaning empirik usullari (so'rov, so'rov, suhbat, suhbat, test);

- o kuzatish usullari (ta'lim jarayoni sub'ektlarini pedagogik kuzatish);

- o o'quv, sinfdan tashqari, individual, ilmiy-tadqiqot ishlari, talabalarning dala tajribasi, pedagogik tajriba (aniqlash, shakllantirish) natijalarini tahlil qilish; statistika.

Natijalar

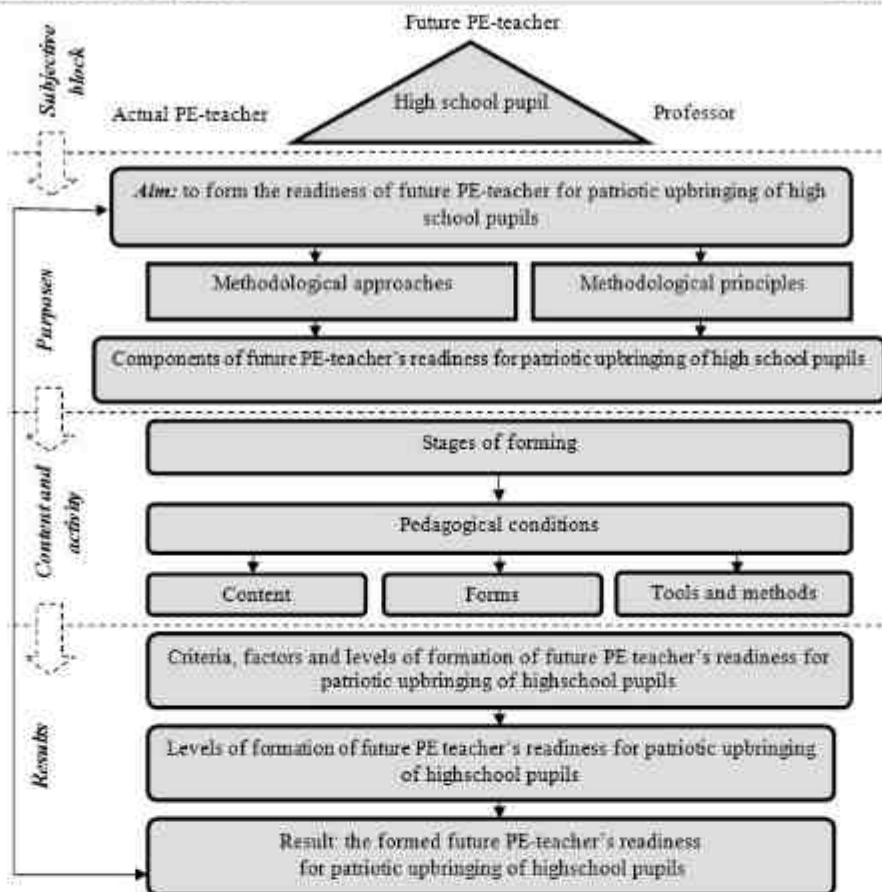
O'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash bo'yicha bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash mazmuni quyidagi elementlarni o'z ichiga olishi kerak: sport va yoshlarning vatanparvarlik harakatining tarixiy va zamonaviy rivojlanishini chuqur tahlil qilish; bo'lajak mutaxassisda zamonaviy yoshlarning vatanparvarlik tarbiyasi darajasini

ob'ektiv baholash qobiliyatini shakllantirish; vatanparvarlik tarbiyasining zamonaviy shakllari, vositalari va usullarining aniq g'oyasi va tasnifi, o'qituvchining o'z faoliyatining ushbu yo'nalishi bo'yicha malakasini oshirish uchun o'quv dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish [4].

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish modelini ishlab chiqishda ikkita jihat e'tiborga olindi: birinchi navbatda, zamonaviy pedagogika fani ta'limni tashkil etishga qo'yadigan talablar bloki, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari jarayoni [1, 2, 5]; ikkinchidan, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga yuqori darajada tayyor bo'lgan jismoniy tarbiya o'qituvchisiga ijtimoiy talablar tizimi [3, 4, 5, 6, 7]. Talabalarni vatanparvarlik tarbiyasiga jalb qilish intilishi hech qanday pasayish belgisini ko'rsatmaydi va aslida yangi ishtiyoq uyg'otishi mumkin [8].

Model o'zaro bog'liq bo'lgan 4 ta blokdan iborat:

sub'ektiv (pedagogik o'zaro ta'sir sub'ektlari: talaba - professor - jismoniy tarbiya o'qituvchisi - o'rta maktab o'quvchisi), maqsadlar (maqsad, vazifalar, uslubiy yondashuv va tamoyillar, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlashga qo'yiladigan talablar), mazmuni va faoliyati (bosqichlari, mazmuni, shakllari, usullari, o'quv jarayonini tashkil etish tamoyillari, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlashning pedagogik shartlari) va natijalari (bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini shakllantirish mezonlari, omillari va darajalari). O'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligi, bu jarayonning amalga oshirilishini nazorat qilish).

1-rasm. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish modeli.

Model shaxsiy, madaniy, aksiologik, kompetentsiyaga asoslangan yondashuvlarning bayonotlarini hisobga olishi kerak. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligi tarkibi quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi: shaxsiy motivatsiya, kognitiv va harakatga undash.

Model aksiologik, kognitiv, reflektiv va baholash bosqichlaridan o'tish orqali amalga oshiriladi. Ularning har biri bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining yuqori sinf o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligining yanada yuqori darajalariga olib keladi.

Modelni amalga oshirish samaradorligi o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlash uchun pedagogik shart-sharoitlarni yaratish orqali amalga oshiriladi: o'quvchilarning o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini rivojlantirish uchun o'quv muhitini yaratish; o'quvchilarning o'quv, amaliy, kasbiy, ta'lim va fuqarolik faoliyati mazmunida ma'naviy-axloqiy tendentsiyani ta'minlash; "talaba-talaba", "talaba-o'qituvchi", "stajyor-o'quvchi-litsey o'quvchisi" pedagogik o'zaro munosabatlarini tashkil etish.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligi tarkibiy qismlari darajasini pedagogik baholash uchun tegishli mezonlar va ko'rsatkichlar

aniqlandi: shaxsiy motivatsiya (ko'rsatkichlar: kasbiy motivatsiya, kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan fazilatlar (qahramonlik), o'ziga sadoqat, Milliy Konstitutsiya va O'zbekiston qonunlariga rioya qilish, jamoat va fuqarolik hayotida ishtirok etish, alohida fuqarolik pozitsiyasi)); mazmunga asoslangan (ko'rsatkichlar: mutaxassislik, psixologik va pedagogik malaka); faoliyatga asoslangan (ko'rsatkichlar: o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ko'nikmalari, o'quv va sport tadbirlarini o'tkazishga qiziqish) va ularni yakunlash darajalari (past, o'rta va yuqori).

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash mazmunini takomillashtirish maqsadida "Jismoniy tarbiya an'analari asosida yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash" kursi ishlab chiqildi [7]. U quyidagi mavzularni o'z ichiga oladi: "Vatanparvarlik tarbiyasi jismoniy tarbiya o'qituvchisi faoliyatining tarkibiy qismi sifatida", "Jismoniy tarbiya o'qituvchisi tomonidan yoshlarni vatanparvarlik tarbiyasini ta'minlashning qonunchilik va me'yoriy asoslari", "Milliy an'analarda vatanparvarlik tarbiyasini yo'lga qo'yish va rivojlantirish", "O'zbekistondagi zamonaviy sport va vatanparvarlik tashkilotlari va ularning faoliyati", "O'zbekistondagi pedagogika oliy o'quv yurtlarida vatanparvarlik yo'nalishini tashkil etish", "Yoshlar sporti vatanparvarlik tashkilotlarini amalga oshirish zamonaviy fuqarolik, harbiy-ma'rifiy, vatanparvarlik birlashmalari

amaliyotidagi tajribasi”, “Jismoniy tarbiya o'qituvchisining amaliy faoliyatida vatanparvarlik tarbiyasi”.

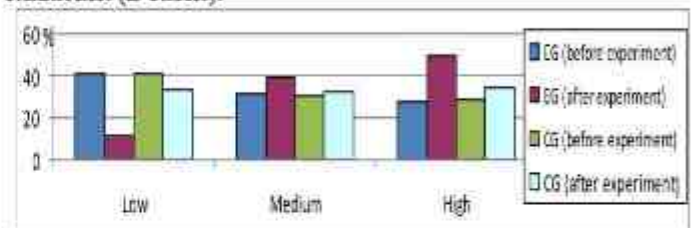
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish uchun o'quv-uslubiy majmua ishlab chiqildi. Kasbiy-amaliy tayyorgarlik (“Mutaxassislikka kirish”, “Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi”, “Sport va ommaviy ishlarni tashkil etish metodikasi”, “Kasbiy faoliyat” fanlari bo'yicha o'quv rejasini takomillashtirishga qaratilgan. Jismoniy tarbiya sohasi”) qo'shimcha tematik modullarni integratsiyalash orqali [6].

Belgilangan yondashuvlardan kelib chiqqan holda, tegishli uslub va shakllar majmuasi orqali asosli pedagogik shart-sharoitlarni umumiy ta'minlash, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligining to'liqligida model elementlarini amalga oshirishga imkon beradi.

Shakllantirish eksperimenti natijasida olingan ma'lumotlarga tayangan holda, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirishning ishlab chiqilgan modeli bo'lajak mutaxassislarni yuqorida ko'rsatilgan faoliyat turiga tayyorlash sifatini oshirishga yordam berdi. O'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligini yuqori va o'rta darajada bajargan eksperimental guruh talabalari soni ortdi.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining ixtisoslashtirilgan tayyorgarligi natijasi uning o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligidir. O'rta maktab o'quvchilarini kompleks jihozlarda vatanparvarlik tarbiyasiga tayyorlashning belgilangan mezonlari shaxsiy jismoniy va harakatchanlik fazilatlarini va ko'nikmalarini, qahramonlik, vatanparvarlik, jamoada ishlash qobiliyatini, boshqaruvchi fazilatlarini, boshqalarga insoniy munosabatda bo'lish, yordam berishni rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan. yoshlarda ona yurt, viloyat, Vatanga bo'lgan vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirish, o'quvchilarda vatanparvarlik faoliyatiga qiziqish uyg'otish va faolligini rivojlantirishni rag'batlantirish. Shakllantirish

eksperimenti natijasida olingan ma'lumotlarga tayangan holda, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirishning ishlab chiqilgan modeli bo'lajak mutaxassislarni yuqorida ko'rsatilgan faoliyat turiga tayyorlash sifatini oshirishga yordam berdi. Umumta'lim maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini yuqori va o'rta darajada ko'rsatgan o'quvchilar soni ko'paydi – o'rta va yuqori sinflar uchun mos ravishda 7,2% va 21,9%. Shuning uchun biz o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligi past darajada bo'lgan o'quvchilar sonining deyarli 30 foizga kamayganini kuzatdik (2-rasm).

2-rasm. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining tajriba davomida o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligining to'liqligi diagrammasi.

Xulosa. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash nazariyasi va amaliyotini o'rganish shuni tasdiqlaydiki, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashning ijtimoiy tartibini amalga oshirish faqat pedagogik oliy o'quv yurtlarida bunday o'qitish mazmunini takomillashtirish orqali mumkin. Shu asosda bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish modeli ishlab chiqilgan. Taklif etilayotgan model ijtimoiy tartib, ta'lim malaka talablariga muvofiq ishlaydigan, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining irodaviy fazilatlarini, vatanparvarlik qarashlarini, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan bilim va ko'nikmalarni shakllantirish vazifalariga mos keladigan mavhum nazariy konstruktsiyani taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Amarai, S., Hammoudi Nassibi, S. & Mkaoueri B. (2015) Teaching process of future tunisian physical education teachers during a professional training. *Journal of Physical Education and Sport*, 15(4), pp. 736–743.
2. Bailey, R. (2006) Physical education and sport in schools: a review of benefits and outcomes. *Journal of school health*, 8, pp. 397–401.
3. Bekh, I.D., Zhurba, K.O. & Kirichok, V.A. (2011) Sistema patriotichnogo viovannja ditej ta uchniv'skoi molodi v umovah modernizacijnih suspil'nih zmin: navchal'no-metodichnij posibnik: Pedagogichna dumka.
4. Cojocariu, V.-M. (2013) Petre hu'nea or some axiological anchors for a necessary patriotic education. *Social and behavioral sciences*, 76 (95), pp. 204–208.

5. Islomovich, Ismoilov Temurbek. "The Content And Practical Significance Of The Principles Of Academic Independence In The Management Process Of Higher Education." *Nveo-natural volatiles & Essential oils journal* | NVEO (2021): 4264-4270.

6. Ismoilov, T., 2020. The development of physical qualities of the pupils of primary forms of secondary schools through mobile activities in the process of study. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(11), pp.391-394.

7. Hyndman, B. (2014) Exploring the differences in teaching perspectives between Australian pre-service and graduate physical education teachers. *Journal of Physical Education and Sport*, 14(4), pp.438-445.

8. Leonenko, A.V. (2014) Didaktichne ta navchal'no-metodichne zabezpechennja fahovoï pidgotovki majbutn'ogo vchitelja fizichnoï kul'turi do patriotichnogo vihovannja starshoklasnikiv. *Problemi suchasnoï pedagogichnoï osviti*, 45, pp. 174-182.

9. Leonenko, A.V. (2014) Stanovlennja ta rozvitok osobistosti majbutn'ogo fahivcja z fizichnoï kul'turi: teoretichnij aspekt. *Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova*, 21, pp. 21-25.

metodikalar.	
Z.Asqarova.....	841
Raqamlashtirish sharoitida boshlang'ich sinflarda axborot texnologiyalari fanining dasturiy ta'minotini yaratish imkoniyatlari.	
J.Ergashev.....	845
Tibbiy ta'lim samaradorligini oshirishda SPICES modeli va innovasion ta'lim texnologiyalarining o'rni.	
B.Haydarova.....	852
Talabalar o'quv faoliyati samaradorligini ta'minlashda psixologik va pedagogik omillar.	
T.Xudaynazarov.....	856
Ko'p yillik tayyorgarlik bosqichlarida o'rta masofalarga yuguruvchilar sport formasini shakllantirish metodikasi.	
X.Qurbonov.....	860
Психологическая экосистема организации и её роль в развитии профессионального и субъективного благополучия.	
C.Rahimmirzaev.....	866
An'ana va innovatsiya: O'zbekiston rassomlarining zamonaviylikka ko'chishi.	
B.Oripov.....	871
Boshlang'ich sinflar jismoniy tarbiya jarayonida xalq o'yinlaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslar.	
M.Asqarov.....	874
Art-pedagogika va unga psixologik yondashuv: zamonaviy ta'limda yangi imkoniyatlar.	
D.Rahimova.....	877
Psychological and socio-volitional preparation of football players.	
N.Sodikhjonov.....	881
Oziq-ovqat texnologiyasi talabalarining kasbiy terminologik kompetensiyasini rivojlantirish usullari.	
D.Jamalova.....	884
O'qituvchilarida mantiqiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishning mazmuni va mexanizmlari.	
Z.Xursanova.....	889
Paralimpiya sport turi bilan shug'ullanuvchi talabalarning kuch sifatini takomillashtirishda elektron ta'lim dasturining ahamiyati.	
A.Mahmudjonov.....	893
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida matematik kompetentlikni rivojlantirish mazmuni va uning pedogogik modeli.	
S.Toshboyeva.....	897
Связь благополучия персонала с производительностью и инновационной активностью.	
C.Rahimmirzaev.....	900
Individual ta'limning zamonaviy mutaxassis tayyorlashdagi ahamiyati.	
S.Saliyeva.....	903
Paronim so'zlar ustida ishlash metodikasi.	
D.Sayfutdinova.....	907
Sun'iy intellekt texnologiyalari va ularning ingliz tilini mustaqil o'rganishdagi ahamiyati.	
S.Komilova.....	910
Jismoniy tarbiya fanida milliy g'oya va vatanparvarlikni shakllantirishning innovatsion pedagogik modeli.	
T.Achilov.....	914

TIBBIYOT FANLARI
14.00.00 - МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ
MEDICAL SCIENCES

Immunitet va vaksina. O'zbekiston respublikasida profilaktik emlashlar jadvali.	
M.Boboxonov, N.Inomjonova.....	920